

Jerzy Bański

Rola przybyszów z miasta w kształtowaniu życia społeczno-ekonomicznego na wsi*

Streszczenie: Przybysze z miasta – zarówno ci decydujący się na stałe osiedlić na wsi, jak i odwiedzający wieś czasowo właściciele drugich domów – stanowią ważny potencjał społeczny, kulturowy i ekonomiczny, który może korzystnie wpływać na szeroko rozumiane życie wsi. Warunkiem wykorzystania tego potencjału są przede wszystkim intensywne kontakty między przybyszami a mieszkańcami wsi. Celem opracowania było rozpoznanie wpływu osób migrujących z miast na społeczność i przestrzeń wiejską ze szczególnym uwzględnieniem opinii na ten temat wyrażanych przez stałych mieszkańców wsi. Badania zrealizowano w 18 wsiach z różnych regionów kraju (dziewięciu województw). Pierwszy etap polegał na diagnozie stanu badanych jednostek. Na drugim etapie przeprowadzono badania ankietowe skierowane do stałych mieszkańców wsi i przybyszów z miasta (363 ankiety), a na trzecim – wywiady pogłębione z 30 przedstawicielami lokalnej społeczności i 33 przybyszami z miasta. Uzyskany materiał badawczy pozwolił na omówienie cech przybyszów z miasta wskazywanych przez mieszkańców wsi, charakterystykę, intensywność i miejsca kontaktów obu grup, główne tematy rozmów oraz kierunki transferowanej wiedzy i informacji. Uzyskane wyniki stały się podstawą dyskusji nawiązującej do badań prezentowanych w literaturze europejskiej.

Słowa kluczowe: przybysze z miast, mieszkańcy wsi, transfer wiedzy, aktywność społeczna, kontrurbanizacja.

Prof. dr hab. Jerzy Bański, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa, e-mail: jbański@twarda.pan.pl, ORCID: 0000-0001-9056-0404.

* Publikacja przygotowana w ramach projektu badawczego Narodowego Centrum Nauki, UMO-2021/41/B/HS4/02055, „Wiejsko-miejski transfer wiedzy – modele współzależności”.

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

1. Wprowadzenie

Zjawisko kontrurbanizacji, rozumiane jako migracje mieszkańców miast na obszary wiejskie wykraczające poza strefę suburbanizacji, obejmuje zarówno przenoszenie się na wieś na stałe, jak i migracje sezonowe (Adamiak, Pitkanen, Lehtonen 2017; Halfacree 2012). Można więc wyodrębnić dwie podstawowe grupy przybyszów, czyli nowych mieszkańców wsi oraz przebywających na wsi czasowo, wśród których najliczniejszą grupę stanowią właściciele drugich domów (Bański, Bednarek-Szczepeńska 2025). Choć natężenie procesu migracji z miasta na wieś jest szczególnie widoczne na obszarach metropolitalnych, to zauważa się również, że mieszkańcy miast wybierają odleglejsze terytoria, aby uciec od zgiełku i miejskiego stylu życia. Ich wiedza i działalność mogą być inspiracją do podejmowania inicjatyw przez stałych mieszkańców wsi. I odwrotnie, mogą oni czerpać wiedzę i doświadczenia od mieszkańców wsi do podejmowania nowych przedsięwzięć.

Ważnym i często podejmowanym zagadnieniem badawczym dotyczącym przybyszów z miasta jest ich rola w aktywizacji życia społecznego, kulturowego i ekonomicznego wsi. Przybycie nowych mieszkańców rozpatruje się jako szansę na poprawę sytuacji ludnościowej oraz aktywizację społeczną i ekonomiczną (Michele i in. 2023; Wu i in. 2022; Zhang, Ye, Duan 2022). W rezultacie napływu mieszkańców miast (stałych lub czasowych) zmienia się obraz społeczny i kulturowy wsi oraz jej wygląd. Przybysze z miasta posiadają na ogół inne niż stali mieszkańcy wsi doświadczenia życiowe, wzorce kulturowe i kompetencje, dzięki czemu mogą stanowić bogate źródło wiedzy i informacji oraz nowych wzorców zachowań dla społeczności wiejskiej (Waters, Leung 2017; Armstrong, Stedman 2013; Herslund 2012). Równocześnie mają także określone potrzeby i wymagania, przez co oddziałują na zagospodarowanie przestrzenne wsi oraz stan i jakość jej wyposażenia w elementy infrastruktury technicznej i społecznej. Jednakże zjawisku napływu nowych mieszkańców mogą towarzyszyć też negatywne konsekwencje, które wprowadzają napięcia w relacjach społecznych (Qu, Zollet 2023; Wang i in. 2022; Wu i in. 2022; Dinis i in. 2019; Müller, Korsgaard 2018).

Choć zjawiska towarzyszące kontrurbanizacji są pod wieloma względami dobrze zbadane, to ich znaczenie w kontekście relacji przybysze – stali mieszkańcy i ich wpływu na obraz społeczności i przestrzeni wiejskiej wymaga dalszych studiów. Chodzi przy tym m.in. o głębszą interpretację procesu *back-to-land* (Sandström 2022; Halfacree 2007) oraz zjawiska koncentracji drugich domów i ich społecznej wartości dla środowisk lokalnych (Gallent 2014). Polska jest w tym zakresie dobrym poligonem badawczym, ponieważ współcześnie obserwować można coraz większe zainteresowanie osiedlaniem się na terenach wiejskich. Stale rośnie liczba właścicieli drugich domów, ale zjawisko to nabrało szczególnej dynamiki w okresie

pandemii COVID-19, która zmuszała mieszkańców miast do separacji społecznej oraz otworzyła i upowszechniła nowe formy kontaktów online i zdalnej pracy (Bański, Mazur, Kamińska 2021).

Celem opracowania była ocena wpływu przybyszów z miasta na lokalną społeczność i przestrzeń wiejską, czego podstawę stanowiło rozpoznanie relacji pomiędzy przybyszami z miast a mieszkańcami wsi, ze szczególnym uwzględnieniem opinii wyrażanych na ten temat przez stałych mieszkańców wsi. Przy tym relacje rozumiane są jako wzajemne kontakty badanych grup, miejsce tych kontaktów, ich intensywność oraz tematyka. Rozpoznanie tych zagadnień może dać odpowiedź na pytanie wynikające z postawionego celu – jaką rolę odgrywają przybysze z miasta w kształtowaniu współczesnego oblicza społeczno-kulturowego wsi i jej zagospodarowania przestrzennego.

2. Metoda badań

Badania prowadzone były w 2023 r. w 18 wsiach w różnych regionach Polski (województwa: pomorskie, warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie, lubelskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, świętokrzyskie i dolnośląskie), co wynikało z potrzeby uwzględnienia różnic społecznych i historyczno-kulturowych (rysunek 1). Przyjęto też założenie, aby badane wsie były położone poza strefami silnego oddziaływania dużych ośrodków miejskich, również poza obszarami metropolitalnymi. Wybór ten umożliwił wyłączenie z badań obszarów wiejskich poddanych silnej presji suburbanizacyjnej, które w coraz większym stopniu tracą społeczny i przestrzenny charakter tradycyjnej wsi. Istotne znaczenie w wyborze wsi miała także wiedza i doświadczenie wykonawców studiów terenowych, którzy reprezentowali pięć ośrodków akademickich (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Pomorski w Słupsku).

Pierwszy etap badań polegał na diagnozie stanu zagospodarowania danej jednostki (mieszkańcy, sytuacja społeczno-ekonomiczna, środowisko itp.) z wykorzystaniem literatury przedmiotu oraz wizyt studyjnych. Zadanie to umożliwiło m.in. wyodrębnienie mieszkańców, wśród których planowane było wykonanie wywiadu pogłębianego. Na drugim etapie realizowano badania ankietowe skierowane zarówno do stałych mieszkańców wsi mieszkających tam od urodzenia¹ (dalej: „stali

---

¹ Jedno z pytań w ankiecie związane było z okresem zamieszkania we wsi. Do analizy wyników badań ankietowych dotyczących stałych mieszkańców wsi wybrano tylko te osoby, które zadeklarowały, że mieszkają we wsi od urodzenia.

Rysunek 1. Rozmieszczenie wsi wybranych do badań

Figure 1. Distribution of villages selected for research

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

mieszkańcy”), jak i przybyszów z miasta. W grupie przybyszów z miasta wyodrębniono dwie kategorie: 1) nowych mieszkańców wsi, którzy osiedlili się we wsi w ciągu ostatnich kilku lat (dalej: „nowi mieszkańcy”) oraz 2) właścicieli drugich domów (letnicy), którzy przebywają we wsi czasowo, ale na ogół wielokrotnie w ciągu roku. Pominięto natomiast osoby przybywające na wieś jednorazowo, na krótki pobyt, czyli turystów, gości odwiedzających mieszkańców wsi lub letników itp.

Badania kwestionariuszowe składały się przede wszystkim z pytań zamkniętych. W większości pytań zaproponowano kilka lub kilkanaście możliwych odpowiedzi, a ponadto pytany mógł uzupełnić je własną, indywidualną odpowiedzią. W sumie wykonano 363 ankiety, w których wzięło udział 143 stałych mieszkańców wsi i 220 przybyszów, w tym 66 nowych mieszkańców i 154 właścicieli domów letniskowych (tabela 1).

Tabela 1. Struktura respondentów według statusu zamieszkania*

Table 1. Structure of respondents by residence status

Cecha	Płeć		Wiek				Wykształcenie				Zatrudnienie				
	Kobieta	Mężczyzna	Do 25 lat	26–39	40–59	60+	Wyższe	Średnie	Zasadnicze	Podstawowe lub brak	Uczeń/student	Pracownik najemny	Pracujący na własny rachunek	Emeryt/rencista	Bezrobotny
Stali mieszkańcy – zamieszkujący wieś od urodzenia															
Liczba	83	60	27	24	50	42	34	52	34	18	21	38	36	40	10
%	58	42	19	17	35	29	25	38	24	13	14	27	24	28	7
Przybysze															
Liczba	138	82	13	63	102	42	116	79	16	2	8	110	54	39	8
%	63	37	6	29	46	19	54	37	8	1	4	50	25	17	4

* Liczba respondentów w poszczególnych kategoriach może nieznacznie się różnić, ponieważ mieli oni możliwość nieudzielania odpowiedzi dotyczących ich cech indywidualnych.

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

Na trzecim etapie badań realizowano wywiady pogłębione ze stałymi mieszkańcami wsi oraz przybyszami z miasta, czyli nowymi mieszkańcami wsi i właścicielami drugich domów (letnikami). Wśród stałych mieszkańców wsi byli lokalni liderzy (sołtysi, radni i pracownicy lokalnej administracji, przedstawiciele organizacji społecznych) oraz przedsiębiorcy (właściciele sklepów, właściciele obiektów turystycznych, rolnicy). Scenariusze wywiadów składały się z pytań otwartych. W sumie w 18 wsiach wykonano 63 wywiady, w tym 30 wywiadów z przedstawicielami lokalnej społeczności i 33 wywiady z przybyszami z miasta.

3. Cechy przybyszów z miasta w opinii mieszkańców wsi

Wyodrębnione w badaniach dwie kategorie przybyszów – nowi mieszkańcy wsi i właściciele domów letniskowych – mają na ogół odmienne powody przyjazdu i pobytu na wsi, dzięki czemu mogą w różny sposób oddziaływać na lokalną

społeczność i przestrzeń wiejską. Właściciele domów letniskowych są pod tym względem bardziej jednorodną kategorią społeczną, którą sprowadza na wieś chęć odpoczynku, rekreacji i obcowania z atrakcyjnym pod względem przyrodniczym i kulturowym środowiskiem wiejskim. Dużo większą różnorodnością charakteryzują się nowi mieszkańcy wsi. Z przeprowadzonych wywiadów wśród stałych mieszkańców możliwe było wyodrębnienie czterech grup przybyszów, którzy decydują się osiedlić na wsi:

- osoby szukające ciszy, spokoju, lepszej jakości życia i kontaktu z naturą; reprezentują wolne zawody (artyści, informatycy, architekci, prawnicy, naukowcy itp.), pochodzą zazwyczaj z dużych miast i ich życie zawodowe nadal związane jest z miastem;
- przedsiębiorcy i „pasjonaci”, którzy przenoszą się na wieś z zamiarem prowadzenia działalności gospodarczej (agroturystyka, inne usługi turystyczne, rękodzieło, produkcja żywności, hodowla zwierząt itp.), osoby z doświadczeniem biznesowym, które starają się wykorzystać potencjał wsi;
- emeryci oraz przedstawiciele wolnych zawodów przekształcający dotychczasowe domy letniskowe na całosezonowe, szukający spokojnego, tańszego i bliskiego naturze życia;
- powracający „do korzeni”; osoby, które wyjechały wcześniej do miasta (lub za granicę), a po latach wracają do rodzinnej miejscowości; są wśród nich emeryci oraz osoby podejmujące działalność gospodarczą.

Zjawisko trwałej lub czasowej migracji na wieś z miasta jest wyraźnie spolaryzowane przestrzennie i dotyczy w większym stopniu miejscowości położonych w obszarach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym lub kulturowym. Wśród przybyszów są przede wszystkim osoby szukające odpoczynku, wytchnienia oraz wiejskiego stylu życia. Potwierdzają to opinie wyrażane przez stałych mieszkańców wsi: *„do Kamieńczyka napłynęła duża grupa warszawiaków, których przyciągnął Bug, Liwiec, lasy, atrakcyjne środowisko przyrodnicze i którzy budowali tu i w okolicy domki letniskowe”* (mieszkaniec wsi Kamieńczyk); *„Nasz region jest atrakcyjny pod względem turystycznym, krajobrazowym i jest z tego powodu też trochę wybierany przez osoby z miasta. [...] Ponieważ jego atrakcyjność turystyczna rośnie, no to część z tych osób pewnie widzi swoje życie związane z małymi biznesami turystycznymi”* (pracownik urzędu gminy Dobków).

Z kolei we wsiach nieposiadających wysokich walorów kulturowych lub przyrodniczych jest niewielu nowych przybyszów. Są to na ogół pojedyncze rodziny chcące zmienić styl życia, podejmujące nietypowe inicjatywy gospodarcze związane np. z wyspecjalizowanymi usługami turystycznymi, produkcją rolną lub hodowlą zwierząt. W tej grupie przybyszów wiążących swoją przyszłość z nowym miejscem zamieszkania równie istotne jak walory przyrodnicze są elementy lokalnej kultury

oraz przychylność stałych mieszkańców i lokalnych władz dla ich działalności i planów. Oto dwa przykłady wypowiedzi stałych mieszkańców wsi na ich temat: „*Nowi mieszkańcy, są to pojedyncze osoby, które przybyły z miasta i podoba im się na wsi. Ludzie aktywni zawodowo, jedni pracują na swój rachunek, a inni dojeżdżają do pracy do miasta. Zakupili tutaj stare «poniemieckie» domy [...], które sobie wyremontowali – z dala od zgiełku, w ciszy i spokoju. [...] Bardzo dbają o estetykę obejścia*” (sołtys wsi Gumieniec); „*przez ostatnie parę lat pojawiło się trochę nowych osób i są to osoby z dużych miast zdecydowanie. To są takie osoby, które często w ogóle nie mieszkały nigdy na wsi. Po prostu nowy sposób na życie tutaj starają się odnaleźć. [...] Zdecydowanie posiadają wolne zawody*” (lokalna liderka społeczna we wsi Nowina).

Coraz bardziej powszechnym zjawiskiem jest przekształcanie domów letniskowych na całoroczne i spędzanie na wsi więcej czasu niż w mieście. Jest to szczególnie popularne wśród emerytów i osób posiadających tzw. wolne zawody, którzy doceniają spokój i życie z dala od miejskiego zgiełku oraz na ogół niższe koszty utrzymania. Uczestniczący w wywiadzie właściciel domu letniskowego w Kamieńczyku stwierdził, że osiedle domów letniskowych gwałtownie się rozrasta i powstaje dużo nowych domów przystosowanych do całorocznego użytkowania. Zjawisko takie potwierdzają również stali mieszkańcy wsi: „*Ostatnio coraz więcej ludzi zmienia domki letniskowe na stałe. Głównie emeryci. Zostawiają mieszkania w mieście swoim dzieciom, a tu przenoszą się na stałe. Ale też ludzie młodszy pracują stąd zdalnie*” (lokalny lider społeczny we wsi Mierzvice); „*Najczęściej są to osoby, które jeszcze mieszkają częściowo w dużym mieście, ale zakupili nieruchomości i zaczynają szukać takiego rozwiązania, które pozwoliłoby im się na wieś przenieść. Mogę podać taki przykład rodziny, która kupiła dwa lata temu budynek stary w Dobkowie, remontują ten dom cały czas, robią już jakieś aktywności tutaj na miejscu, we wsi, natomiast ciągle nie mogą wyłącznie się utrzymywać z tych działań, więc ciągle mieszkają jeszcze w mieście*” (właściciel gospodarstwa agroturystycznego we wsi Dobków).

Opinie stałych mieszkańców wsi na temat przybyszów z miasta są bardzo zróżnicowane i reprezentują przeciwległe bieguny. Jednakże wśród osób, z którymi przeprowadzono wywiady, przeważał pogląd, że przyjezdni – a zwłaszcza letnicy – alienują się ze środowiska wiejskiego, nie są zainteresowani życiem wsi i koncentrują się przede wszystkim na własnych sprawach. Zdecydowanie mniejsza grupa pytanym docenia obecność przybyszów i dostrzega ich zaangażowanie w bieżące problemy wsi i jej mieszkańców. Pozytywne opinie odnoszą się raczej do przybyszów z miasta, którzy zdecydowali się osiedlić we wsi na stałe. Oto kilka przykładów przeciwstawnych opinii: „*Ci, którzy osiedli tu na stałe – to osoby z dużych miast, Włocławek, Łódź, ci co przyjeżdżają czasowo też najczęściej są*

z miasta [...]. Ci, co tu zamieszkali na stałe – tylko tu mieszkają, bo swoje życie zawodowe związane mają z miastem, raczej nie angażują się w życie wsi, przyjechali, bo podobała im się okolica” (właściciel sklepu we wsi Bogołomia); „W sąsiedztwie mojej posesji są drugie domy należące do przyjezdnych, z którymi nie znam się, a nawet nie jestem w stanie ich rozpoznać. Wśród przyjezdnych zdecydowanie przeważają warszawiacy i mieszkańcy miejscowości podwarszawskich. Przyjezdni są bardzo roszczeniowi, co nie podoba się mieszkańcom Kamieńczyka. Interesuje ich raczej własny interes i nie uwzględniają potrzeb innych mieszkańców” (sołtys wsi Kamieńczyk); „Wszystkie te osoby, które tu przyjechały i się osiedliły, to osoby wykształcone, kulturalne, posiadające dużą wiedzę, bardzo miłe, pomocne, jednocześnie skromne, nie wywyższają się. Nie ma też u nich zawiści, cwaniactwa, zazdrości, które to cechy często spotyka się na wsi. Dzięki tym ludziom wioska w ogóle żyje. Ale mają czasem swoje dziwactwa (np. chodzenie bez butów) – nie jest to nic złego. Nic im nie przeszkadza, nie przeszkadzały im wiejskie zapachy, krowa itd.” (żona sołtysa we wsi Nowe Kawkowo).

4. Charakterystyka relacji przybyszów z miasta ze stałymi mieszkańcami wsi – analiza wyników badań

4.1. Intensywność i miejsce kontaktów pomiędzy przybyszami z miast i stałymi mieszkańcami wsi

W kontekście podstawowego celu tego opracowania – czyli oceny wpływu przybyszów z miasta na lokalną społeczność i zagospodarowanie przestrzenne wsi – bardzo istotne są bezpośrednie interakcje pomiędzy tymi przybyszami i stałymi mieszkańcami wsi. Na pytanie o osobiste kontakty z przybyszami z miasta (spotkania, rozmowy) odpowiedź twierdzącą wyraziło 73% badanych stałych mieszkańców wsi, co jest wyraźnie mniejszą wartością w stosunku do odsetka przybyszów pytanym o analogiczne kontakty ze stałymi mieszkańcami wsi (87%). Różnica 14 p.p. wynika prawdopodobnie z dwóch uwarunkowań. Pierwszym z nich – potwierdzonym w wywiadach pogłębionych – jest fakt częstszego poszukiwania kontaktów przez przybyszów ze stałymi mieszkańcami wsi, którzy mają dobre rozpoznanie warunków lokalnych i posiadają praktyczne informacje o bieżącym życiu wsi. Drugie uwarunkowanie może być w znacznym stopniu uzasadnione statystycznie. Przybysze z miasta stanowią bowiem najczęściej niewielką społeczność we wsi i łatwiej im nawiązać kontakt ze stałymi mieszkańcami stanowiącymi większość niż ma to miejsce w odwrotnym kierunku. Dodatkowe uzasadnienie tej różnicy dostarczają przeprowadzone wywiady. Niektórzy stali mieszkańcy wsi traktują bowiem przybyszów z miast jak „ciało obce” i nie podejmują z nimi prób

nawiązania kontaktów. Znamienny jest też fakt, że aż 46% stałych mieszkańców wsi, którzy potwierdzili kontakty z przybyszami, wskazało równocześnie, iż są to bardzo sporadyczne spotkania, odbywające się rzadziej niż raz w tygodniu. Z kolei wśród przybyszów wskazujących brak kontaktów ze stałymi mieszkańcami byli przede wszystkim właściciele domów letniskowych. Ich pobyt na wsi z reguły wypada w okresie wiosenno-letnim i jest związany z rekreacją i wypoczynkiem, dlatego – jak wskazują sami pytani – kontakty z „miejscowymi” są nieistotne.

Miejscem kontaktów przybyszów z miasta ze stałymi mieszkańcami wsi jest najczęściej sklep lub przestrzeń publiczna (centralny plac, ulica, przystanek autobusowy). Ma to zapewne wpływ na formę i charakter tych spotkań, które są zazwyczaj krótkotrwałe. Ankietowani mieli możliwość wskazania dowolnej liczby spośród siedmiu wskazanych miejsc spotkań, gdzie dochodzi do wzajemnych kontaktów badanych grup mieszkańców (dom, kościół, sklep, klub/świetlica, restauracja, szkoła/przedszkole, inne dowolne miejsce). Najpopularniejszymi miejscami spotkań są sklep oraz wskazywane jako inne – ulica lub plac centralny. Przykładowo wśród nowych mieszkańców wsi sklep wskazało aż 42% pytanym, w grupie właścicieli drugich domów było to 44%, a wśród stałych mieszkańców wsi – 30%. Potwierdzeniem tego są również wywiady, w których sklep wskazywany jest często jako centralne miejsce wymiany informacji. *„Sklep jest punktem wymiany informacji. Ludzie dużo rozmawiają i wymieniają się bieżącymi informacjami [...]. Sklep jest miejscem, gdzie osoby niemieszkające tu na co dzień stąd mogą dowiedzieć się na temat lokalnych fachowców, u kogo można coś kupić, kto i gdzie prowadzi jakie usługi, czy otwarty jest jakiś zakład, firma”* (właścicielka sklepu we wsi Mierzvice); *„Mój sklep stał się takim punktem informacji turystycznej. Wiszą tutaj ogłoszenia o organizowanych wycieczkach, spływach kajakowych. Z racji funkcji radnej, którą pełnię od 15 lat, osoby miejscowe zainteresowane sprawami gospodarczymi przychodzą do mnie z pytaniami dotyczącymi np. fotowoltaiki, wywozu śmieci, instalacji internetu itp. Jestem takim punktem kontaktowym i pośrednikiem pomiędzy mieszkańcami a urzędem gminy”* (właściciel sklepu we wsi Tobołowo).

W przeciwieństwie do spotkań w sklepie lub miejscu publicznym spotkania w domu mogą mieć charakter dłuższych i pogłębionych kontaktów. Jednakże dom jako miejsce spotkań wskazało znacznie mniej respondentów – wśród stałych mieszkańców wsi tylko 14% spotyka się z przybyszami we własnym domu. Natomiast w drugiej grupie badanych na spotkania w domu wskazało 26% właścicieli domów letniskowych i 30% nowych mieszkańców wsi. Fakt ten potwierdza większą potrzebę kontaktów dla przybyszów z miasta i ich większą aktywność w tym zakresie. Inne zaproponowane w ankiecie miejsca kontaktów są zaś zdecydowanie mniej popularne.

4.2. Tematyka kontaktów

Tematyka rozmów pomiędzy dwiema badanymi grupami jest bardzo zróżnicowana. W ankiecie zaproponowano 18 różnych kategorii zagadnień, które pytane osoby mogły wskazać bez ograniczeń ilościowych (tabela 2). Rozmowy koncentrują się przede wszystkim wokół form spędzania wolnego czasu (37% stałych mieszkańców i 49% przybyszów z miasta), pomocy sąsiedzkiej (odpowiednio 30% i 48%), życia społecznego wsi (28% i 46%), imprez i festynów (27% i 53%), leczenia

Tabela 2. Struktura odpowiedzi na pytanie dotyczące tematyki rozmów

Table 2. Structure of the answer to the question about the topic of conversations

Tematyka rozmów	Stali mieszkańcy (%)	Przybysze (%)
Spędzanie czasu wolnego	37	49
Dieta, żywność	11	19
Wytwórczość, produkcja	9	17
Dodatkowe zarobkowanie	8	6
Imprezy, festyny	27	53
Budownictwo	14	11
Leczenie, zdrowie	31	28
Hobby	17	24
Sprzedaż produktów	12	28
Świadczenie usług	18	29
Estetyka otoczenia	14	12
Polityka	16	9
Zakupy	16	32
Uprawa roślin	26	32
Hodowla zwierząt	14	13
Pomoc sąsiedzka	30	48
Nowe urządzenia	6	3
Życie społeczne wsi	28	46
Inna odpowiedź	3	3

Źródło: opracowanie własne.

Source: own study.

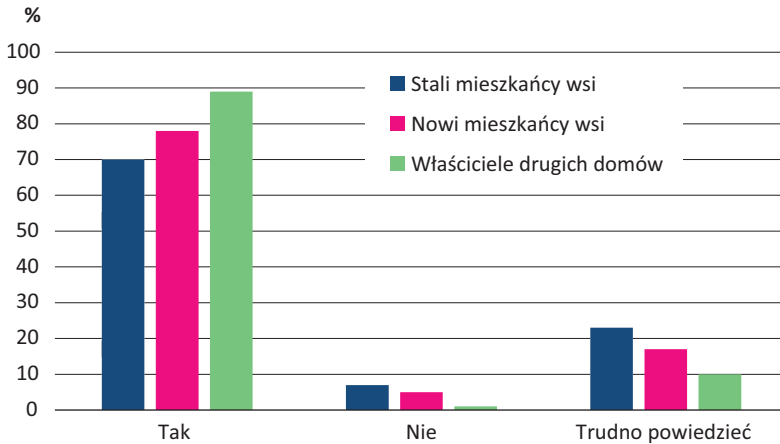
i zdrowia (31% i 28%) oraz uprawy roślin (26% i 32%). Część z wymienionych tematów dotyczy prostych informacji, ale są też zagadnienia, w których ważną rolę może odgrywać specjalistyczna wiedza, doświadczenie i praktyczne umiejętności (np. uprawa roślin, hodowla zwierząt, budownictwo, estetyka otoczenia itp.). Na podkreślenie zasługuje fakt, że poszczególne tematy rozmów były wskazywane na ogół przez większy odsetek przybyszów z miasta, co może świadczyć o tym, iż są oni bardziej aktywni i zainteresowani kontaktami z mieszkańcami wsi niż odwrotnie. W przypadku stałych mieszkańców większe zainteresowanie w porównaniu z przybyszami z miast dotyczyło: dodatkowego zarobkowania, budownictwa, polityki, estetyki otoczenia, leczenia i zdrowia, hodowli zwierząt, nowych urządzeń – czyli zagadnień dotyczących profesjonalnej wiedzy i doświadczenia, które charakteryzują przybyszów z miasta.

Dodatkowe światło na tematykę transferowanej wiedzy rzucają wypowiedzi uzyskane w wywiadach. Stali mieszkańcy wsi i przybysze z miasta byli bowiem pytani o kategorie wiedzy najczęściej podejmowane w ich wzajemnych kontaktach. W rezultacie wyodrębniono pięć szerokich kategorii zagadnień: życie społeczno-kulturowe, życie zawodowe, przestrzeń publiczna, zagospodarowanie własności i życie prywatne. Najczęściej wskazywaną kategorią było życie prywatne, a następnie życie zawodowe oraz życie społeczno-kulturowe wsi. Oto kilka przykładów: „*to, o czym rozmawiają, to najczęściej sprawy prywatne, jakiś czas wolny, styl życia, ktoś się pochwali, co sobie kupił i gdzie. Zdarza się, że ludzie poruszają tematy związane z budownictwem*” (właściciel sklepu we wsi Bogolomia); „*Tematem rozmów najczęściej jest polityka, panująca drożyzna, ale też i żarty, zwłaszcza podczas spotkań integracyjnych z przyjezdnymi przy ognisku i wódeczce lub «bimberku» (bardzo lubianym przez przyjezdnymi).* Kobiety wymieniają swoje doświadczenia kulinarne, rozmawiają o modzie, o życiu w wielkim świecie. Rozmowy te mają charakter prywatny i raczej nie mają wpływu na życie społeczne i rozwój wsi, przynajmniej bezpośredniego, bo kontakty z tak różnymi ludźmi na pewno pośrednio i w sposób nieuświadomiony wywierają wpływ na poglądy” (mieszkaniec wsi Tobołowo); „*Najczęściej rozmawiamy o życiu prywatnym, bo w naszej wsi niewiele się dzieje. Wymieniamy się tym, co dzieje się u nas na bieżąco, co bezpośrednio nas dotyczy. [...] Ja jestem adwokatem i czasem podpytuję mnie sąsiedzi o różne rzeczy związane z rozwiązywaniem ich problemów*” (przybysz z miasta we wsi Bogolomia).

4.3. Kierunki przepływu wiedzy i doświadczeń

Jedno z pytań w ankiecie dotyczyło nowej wiedzy lub informacji, którą pytany pozyskał od swojego rozmówcy. Wyraźnie większy odsetek odpowiedzi potwierdzających ten fakt był w grupie przybyszów z miasta, w tym szczególnie właściciele

drugich domów (rysunek 2). Potwierdza to wcześniejsze spostrzeżenia, że osoby przyjezdne poszukują informacji na temat bieżącego życia wsi oraz lokalnych produktów i usług. Jest to szczególnie istotne wśród letników, którzy korzystają z doraźnych usług (wywóz nieczystości, wycinka drzew, koszenie traw, drobne naprawy itp.) lub zaopatrują się w lokalne produkty rzemieślnicze czy żywnościowe. W przypadku nowych mieszkańców wsi można przypuszczać, że mają oni już lepsze rozpoznanie lokalnych usługodawców i producentów.

Rysunek 2. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że dowiedziałeś się czegoś od stałych mieszkańców wsi / nowych mieszkańców lub przebywających czasowo mieszkańców?”

Figure 2. Structure of the answer to the question: „Have you ever learned anything from permanent residents of the village / new residents or temporary residents?”

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Ciekawych wyników dostarczyło pytanie dotyczące kierunków transferowanej wiedzy i informacji. Pytani mieli możliwość wyboru jednej z trzech odpowiedzi: 1) to ja głównie dowiaduję się czegoś nowego; 2) to ja głównie przekazuję nową wiedzę i informacje; 3) przepływ wiedzy i informacji jest w obydwu kierunkach (ja dowiaduję się czegoś nowego, ale ode mnie też wychodzi nowa wiedza i informacje). We wszystkich trzech grupach ankietowanych zdecydowanie przeważała odpowiedź trzecia (stali mieszkańcy wsi – 79%, nowi mieszkańcy wsi – 69%, właściciele domów letniskowych – 64%). Jednakże z uzyskanych odpowiedzi wyraźnie wynika, że przybysze z miasta są bardziej otwarci na wiedzę, którą mogą uzyskać

od stałych mieszkańców wsi. Wśród nowych osiedleńców ok. 26% wskazało, że to oni dowiadują się przede wszystkim czegoś nowego od stałych mieszkańców, a jeszcze większy odsetek, bo 30% takich odpowiedzi, udzielili właściciele drugich domów. Natomiast wśród stałych mieszkańców wsi odpowiedź taką udzieliło zaledwie 8% pytanych.

Podobne rezultaty uzyskano w wywiadach pogłębionych. Wśród przybyszów z miasta zdecydowanie przeważał pogląd o dwukierunkowym przepływie wiedzy i informacji (19 pytanych). Kolejnych ośmiu pytanych wskazało na transfer jednokierunkowy, w którym to oni przede wszystkim pozyskują nową wiedzę i informacje od stałych mieszkańców wsi. Tylko dwie osoby z tej grupy potwierdziły przeciwny kierunek przepływu wiedzy i informacji. Kilku pytanych nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi, uzasadniając to – na ogół w postaci szerszej wypowiedzi – że transferowana wiedza ma różne kierunki w zależności od jej charakteru. Przykładowo wiedza profesjonalna i specjalistyczna płynie głównie od przybyszów do stałych mieszkańców, a wiedza praktyczna w przeciwnym kierunku. W przypadku stałych mieszkańców wsi odpowiedzi były mniej jednoznaczne. Wielu pytanych nie przyporządkowało kierunku przepływu wiedzy do jednej z trzech zaproponowanych możliwości. W sumie na dwukierunkowy transfer wskazało 15 pytanych, jednokierunkowy – od przybyszów z miasta do stałych mieszkańców – 2 pytanych, a głównie od stałych mieszkańców wsi do przybyszów z miasta – 4 pytanych. *„Jest to raczej wiedza jednokierunkowa, ode mnie do nich, gdyż to oni starają się dowiedzieć jak najwięcej o uprawach. Rozmawiamy czasami przy okazji robienia zakupów przez «nowych». Dowiadują się, jak się hoduje kury, uprawia ekologiczne warzywa itp. Ja raczej tylko odpowiadam na pytania, o nic nie pytam”* (rolnik we wsi Boguszyce); *„Przepływ informacji jest jednokierunkowy. Nowo przybyli są zainteresowani tym, gdzie można kupić różne produkty, np.: jajka, drób, warzywa, ziemniaki, mleko. Czasami podpytują o osoby, które posiadają np. sprzęt budowlany lub wykonują specjalistyczne usługi”* (sołtys wsi Guzówka).

5. Wpływ przybyszów z miasta na życie społeczne i przestrzeń wiejską – dyskusja

Biorąc pod uwagę powszechny trend wyludniania się obszarów wiejskich, procesy kontrurbanizacyjne są postrzegane głównie w pozytywnym świetle, ponieważ niosą za sobą poprawę struktury demograficznej wsi i mogą stymulować większą aktywność gospodarczą i społeczną (Michele i in. 2023; Chen, Clarke, Hracz 2022; Wu i in. 2022; Zhang i in. 2022; Creamer, Allen, Haggett 2018). W dyskusji dotyczącej relacji pomiędzy przybyszami z miast a mieszkańcami wsi często podejmowanym zagadnieniem jest kapitał społeczny i ekonomiczny tych grup.

Obecność przybyszów z miast, inwestujących na obszarach wiejskich nie tylko swoje pieniądze, czas, lecz także własną tożsamość, to zasób, który może być aktywowany przez społeczność lokalną. *Urban actors* przynoszą na obszary wiejskie wiedzę i doświadczenie, podnosząc lokalne możliwości społecznych innowacji (Noack, Federwish 2018).

Przybyszów z miasta i stałych mieszkańców cechuje istotne zróżnicowanie w zakresie wykształcenia i kompetencji zawodowych (tabela 1), co ma bezpośrednie przełożenie na rodzaj wiedzy i doświadczeń transferowanych podczas wzajemnych kontaktów. Wśród przybywających na wieś dużą grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym, które dysponują na ogół szerszym spektrum wiedzy niż osoby z wykształceniem zawodowym i podstawowym stanowiące znaczny odsetek stałych mieszkańców wsi. W związku z tym udział przybyszów w transferze wiedzy dotyczy bardziej złożonych zagadnień w przeciwieństwie do stałych mieszkańców, dla których bardziej istotna jest wiedza konkretna i bieżące informacje. Wniosek taki potwierdza wypowiedź jednego z przybyszów we wsi Kamieńczyk, który stwierdził, że jego wiedza przekazywana mieszkańcom wsi ma charakter „metafizyczny”, a wiedza zdobywana od stałych mieszkańców ma charakter „informacyjny i praktyczny”.

Ciekawym zjawiskiem jest angażowanie się ludzi niezwiązanych wcześniej z wsią i rolnictwem w działalność rolniczą i przejmowanie wiejskiego stylu życia (Sandström 2022; Halfacree 2007). W przeprowadzonych badaniach były to raczej nieliczne przypadki, w których przybysze z miasta przejawiali aktywność w poszukiwaniu lokalnej wiedzy rolniczo-ogrodniczej, ale też – co należy podkreślić – transferowali na wieś wiedzę rolniczą pozyskaną z różnych źródeł. Wnosili wiedzę o nowych uprawach i technikach, która może być potencjalnie przydatna dla lokalnych producentów rolnych.

Warto też zwrócić uwagę na przepływ wzorców kulturowych, zachowań i stylu życia z miasta na wieś (Vartiainen 1989). Rozmówcy uczestniczący w wywiadach wskazywali na zmianę zachowań i przyzwyczajzeń lokalnej społeczności pod wpływem obserwacji i kontaktów z przybyszami z miasta. Przykładem może być większa dbałość o estetykę otoczenia. Jeden z rozmówców wskazał, że dawniej nie przywiązywano na wsi wagi do zarastającego trawą i chwastami terenu w sąsiedztwie domu. Wraz z przybyszami z miasta pojawił się zwyczaj koszenia trawy, który początkowo traktowany jako dziwactwo, został powszechnie przyjęty przez mieszkańców wsi. Innym przykładem jest stosunek do zwierząt. Do niedawna pies pełnił przede wszystkim funkcję ochrony gospodarstwa i był na stałe przywiązany do przysłowiowej budy. Przybysze upowszechnili inną formę zachowania wobec zwierząt. Dziś widok „uwięzionego” na łańcuchu psa jest już rzadkością; zwierzęta są lepiej traktowane i właściwie zaopiekowane.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 18 miejscowościach można stwierdzić, że migracja mieszkańców miast na obszary wiejskie położone z dala od centrów miejskich jest raczej zjawiskiem rzadkim, które dotyczy na ogół pojedynczych osób lub rodzin. Trudno więc oczekiwać widocznych zmian w strukturze ludnościowej. Jednakże warto zauważyć, że nawet pojedyncze osoby są w stanie mobilizować mieszkańców wsi do nowych działań. Przybysze z miasta, którzy zdecydowali się osiedlić na wsi, są zazwyczaj aktywni i często inspirują lokalną społeczność do nowych przedsięwzięć. Potwierdzeniem powyższych spostrzeżeń są dwie przykładowe opinie wyrażone przez stałych mieszkańców wsi. *„Ludzie z zewnątrz [...] motywują mieszkańców do aktywności wspólnej. Bardzo często jest, że ta osoba z zewnątrz przełamuje marazm i podejmuje się zawiązania jakiejś grupy, która stara się o fundusze, żeby na rzecz wsi przygotować coś. Myślę, że te osoby przyjezdne mogą powodować odnowienie aktywności społecznej, jak również ożywienie gospodarcze”* (pracownik urzędu gminy we wsi Dobków); *„Wieś generalnie jest bardzo zgrana, zgodna, aktywna, tolerancyjna, otwarta. Osoby, które przybyły tu z miast, zmieniły tę wieś. Bez nich ta wieś by wymarła. Nie byłoby tu nic. Dzięki tym ludziom wioska w ogóle żyje. Wieś bardzo zyskała, podtrzymywane są stare tradycje, utrzymywane i odbudowywane są stare domostwa i budynki gospodarcze. Wieś żyje, coś tu się dzieje, jest aktywność, współpraca. To wszystko jest zasługą osób napływowych”* (żona sołtysa we wsi Nowe Kawkowo).

Wśród przybyszów istnieją też pojedyncze przypadki osób „wyalienowanych”, związanych zawodowo i emocjonalnie z miastem, które bez względu na to, jak długo mieszkają już na wsi, wchodzą w bliższe, pogłębione relacje przede wszystkim z innymi przybyszami z miast. Natomiast ich kontakty ze stałymi mieszkańcami wsi, nawet gdy są częste, mają raczej powierzchowny charakter i dotyczą przede wszystkim praktycznych zagadnień. Potwierdza to wnioski Eliasa i Scotsona (1994) oraz Maffesolego (2008), że dystans pomiędzy tymi kategoriami społecznymi nie zanika z czasem, ale znajduje ugruntowanie w stereotypach i pozostaje trwałym elementem struktury społeczności lokalnej. W skrajnych przypadkach mogą pojawiać się konflikty pomiędzy nowymi i starymi mieszkańcami wynikające z odmienności światopoglądowej lub odmiennych oczekiwań wobec form zagospodarowania przestrzeni wiejskiej. Dla przykładu osoby przybywające z miast dążą do zachowania wartości krajobrazowych miejsca, w którym się osiedlili. Nie oczekują intensywnego rozwoju, bo chcą zachować walory wiejskości. Zjawisko to było obserwowane już co najmniej 40 lat temu w Stanach Zjednoczonych (Dailey, Campbell 1980). Chęć utrzymania walorów krajobrazowych wiąże się z nadawaniem dużej wartości tradycyjnym formom zagospodarowania wsi i architektury, co może stać w sprzeczności z potrzebami stałych mieszkańców wsi. Przybysze nie chcą oczekiwanej przez społeczność lokalną modernizacji infrastruktury (np. nowych dróg

i chodników), postrzegając takie działania jako zagrożenie dla wiejskości. Przyczyną konfliktu mogą być też sami przybysze z miasta, których zachowanie jest uciążliwe dla mieszkańców wsi. „Część mieszkańców wsi czerpie bezpośrednio korzyści – sprzedaje produkty albo wynajmuje pokoje turystom. Niektórzy organizują spływy kajakowe, więc na tym zarabiają. Jednak jest pewna grupa stałych mieszkańców wsi, którym taka sytuacja nie odpowiada. Robi się dla nich za głośno i zbyt tłoczno. Nie są zadowoleni z coraz większego napływu «obcych» do wsi” (radny ze wsi Obrocz).

Oprócz wspomnianych tematów konfliktowych znalazły się również przypadki łączenia sił w sprawach ważnych dla obu badanych grup (np. przeciwdziałanie planowanej uciążliwej inwestycji), a także wykorzystywania umiejętności nowych mieszkańców do podnoszenia walorów estetycznych przestrzeni publicznej. Hujibens (2012) zastosował pojęcie *lifestyle locals* do określenia aktywnych przybyszów z miast, którzy chcą wykorzystywać swoją wiedzę i umiejętności dla dobra swojej nowej, adoptowanej „ojczyzny”. Oto jeden z przykładów łączenia sił obu badanych grup mających na celu zapobieżenie niechcianej inwestycji:

Są też konflikty związane z zagospodarowaniem i rozwojem wsi. Osoby napływowe, ale też część mieszkańców rdzennych chcą uchronienia wsi od modernizacji. A jest grupa osób (miejscowych, ale przede wszystkim radny, który pochodzi gdzieś z Olsztyna), którzy starali się o realizację z unijnych pieniędzy chodnika z kostki koło kościoła wraz z przejściem dla pieszych i progiem zwalniającym oraz znakami drogowymi. Chodnik został zbudowany, ale napływowym (i części miejscowych) to się nie spodobało, bo zostało to zrobione ze zwyczajnej kostki, w oderwaniu od warmińskich tradycji, regionalnego stylu. Przeciwko temu projektowi działało stowarzyszenie utworzone przez osoby napływowe (żona sołtysa we wsi Nowe Kawkowo).

Odrębnej uwagi wymagają miejscowości z rozwiniętą funkcją letniskową. Według Robertssona i Marjavaara (2015) we wsiach letniskowych występuje zjawisko *seasonal buzz* oznaczające nieformalną, niezorganizowaną i nieustrukturyzowaną sferę kontaktów i komunikacji *face-to-face*, których warunkiem zaistnienia jest bliskość przestrzenna. Wynika to z nagromadzenia osób pochodzących z różnych środowisk i dysponujących zróżnicowanymi zasobami wiedzy i umiejętności. Letnicy dysponujący czasem i know-how stanowią istotny potencjał społeczny wsi (Kietäväinen i in. 2016; Gallent 2014; Rye 2011). Zatem powstaje pytanie: na ile ten potencjał jest wykorzystany?

W Polsce osiedla letniskowe od dawna są nieodłącznym elementem przestrzeni wiejskiej, zwłaszcza w miejscach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym. Rozwój budownictwa rekreacyjnego nabrał niespotykanej dotychczas dynamiki od czasu pandemii COVID-19. Można więc oczekiwać, że przybysze czasowi są

grupą, która w wyraźnym stopniu oddziałuje na życie społeczne i zagospodarowanie przestrzenne wsi. Jednakże z przeprowadzonych wywiadów wśród stałych mieszkańców wsi wynika, że właściciele drugich domów są w niewielkim stopniu zainteresowani bieżącym życiem wsi i nie angażują się oni w działania na rzecz społeczności wiejskiej lub zagospodarowania miejscowości. Potwierdzają to inne badania, których autorzy sugerują, że właściciele drugich domów często zamykają się w swojej sferze prywatnej, nie wchodzą w interakcje z mieszkańcami, nie angażują się w *community-building* (Gallent 2014). Z drugiej strony zaobserwowano, że letnicy z długim stażem, którzy przez wiele lat przybywają regularnie do tej samej miejscowości, są bardziej skłonni do uczestnictwa w lokalnym życiu społecznym (Jennings, Krannich 2013; Norris, Winston 2009).

Letnicy w badanych wsiach interesują się przede wszystkim możliwością zakupu żywności od miejscowych producentów oraz lokalnym rynkiem usług. Mieszkańcy wsi zyskują więc nowych klientów na swoje produkty i usługi, ponadto pojawiają się też dla nich nowe możliwości zarobkowania (prace doraźne, „zadania” do wykonania), ale nie wchodzą oni w bliższe relacje z właścicielami drugich domów. Wyjątek stanowią miejscowości, w których istnieją dostępne miejsca spotkań (świetlica, remiza), a także aktywni liderzy społeczni tworzący warunki do integracji osób z różnych środowisk.

6. Podsumowanie

Jednym z warunków wykorzystania potencjału osób migrujących z miasta na obszary wiejskie jest uruchomienie ich interakcji ze stałymi mieszkańcami wsi. Przejawem tych relacji są osobiste kontakty przedstawicieli obu grup społecznych, podczas których możliwa jest wymiana wiedzy i doświadczeń. Jej rezultatem są korzyści płynące zarówno do przybyszów z miast, jak i do stałych mieszkańców wsi oraz szeroko rozumiana poprawa życia na wsi. Potwierdziły to badania przeprowadzone w 18 miejscowościach wiejskich położonych poza obszarami silnego oddziaływania dużych ośrodków miejskich. Jednakże ocena wpływu przybyszów z miasta na społeczność i przestrzeń wiejską nie jest jednoznaczna. Istnieją bowiem przykłady wyraźnej aktywizacji społecznej i ekonomicznej wsi wynikające z kontaktów badanych grup, ale są też przypadki jej braku lub co najwyżej bardzo słabych rezultatów.

We wsiach oddalonych od dużych ośrodków miejskich napływ nowych mieszkańców z miast jest raczej ograniczony i dotyczy pojedynczych osób lub rodzin. Dużo większą dynamiką napływu migracyjnego charakteryzuje się grupa czasowych przybyszów z miasta, którzy z uwagi na liczebność odgrywają bardziej widoczną rolę w bieżącym życiu wsi (zakup produktów, korzystanie z lokalnych usług,

uczestnictwo w imprezach itp.). W jednostkowych przypadkach nowi mieszkańcy odgrywają jednak istotniejszą rolę w aktywizacji społecznej i ekonomicznej wsi. Ich kontakty ze stałymi mieszkańcami wsi mają głębszy charakter, a niekiedy prowadzi to do wspólnych działań lub nowych przedsięwzięć podnoszących walory kulturowe i ekonomiczne miejscowości. Zdaniem stałych mieszkańców uczestniczących w wywiadach letnicy (właściciele drugich domów) są mniej zainteresowani życiem wsi i niechętnie angażują się w działania na rzecz lokalnej społeczności. Jednakże i w tym przypadku istnieją przykłady nawiązywania bliższej współpracy, w których istotną rolę odgrywają lokalni liderzy stymulujący przybyszów i mieszkańców wsi do działań przynoszących obopólne korzyści.

Generalnie można stwierdzić, że przybysze z miasta, organizując sobie życie na wsi, są bardziej aktywni i częściej inicjują kontakty z mieszkańcami wsi niż dochodzi do tego w odwrotnym kierunku. Celem kontaktów jest uzyskanie informacji, rzadziej wiedzy, przydatnych do urzędzenia się, utrzymywania nieruchomości oraz bieżącego funkcjonowania na wsi. Równocześnie są one źródłem wiedzy i nowych form działalności absorbowanych przez mieszkańców wsi. Studia terenowe dostarczyły przykładów inicjowania przez przybyszów z miasta działań aktywizujących lokalną społeczność lub podnoszących walory przestrzeni wiejskiej, transferu wiedzy o nowych metodach/technologiach (nawet w zakresie uprawy roślin) lub bieżących informacji ułatwiających znalezienie pracy, porad prawnych itp.

Kontakty przedstawicieli badanych grup są na ogół krótkotrwałe, a ich miejscem jest najczęściej plac centralny wsi, ulica lub sklep. Dużo rzadsze są spotkania w domach lub innych miejscach, które mogą sprzyjać pogłębionej wymianie wiedzy i doświadczeń oraz stwarzać warunki do podejmowania wspólnych inicjatyw. Na zakończenie warto dodać, że badany wpływ przybyszów z miasta na szeroko rozumiane życie wsi „słabnie” z biegiem lat. Fakt ten potwierdziło kilku uczestniczących w wywiadach mieszkańców wsi, którzy podkreślali, że dawniej przybysze odgrywali zdecydowanie większą rolę na wsi, dostarczając nowej wiedzy, technologii oraz przykładów działań i zachowań. Rozwój mediów, internetu i różnych form komunikacji oraz poprawa dostępności transportowej sprawiły, że udział przybyszów szczególnie w zakresie transferu wiedzy, informacji i nowych rozwiązań jest na wsi coraz mniej istotny. Zagadnienie to może być interesującym, acz trudnym tematem studiów, bo wymagającym ujęcia czasowego.

Bibliografia

- Adamiak C., Pitkanen K., Lehtonen O. (2017). Seasonal residence and counterurbanization: The role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal*, 82(5), 1035–1050. DOI:10.1007/s10708-016-9727-x.

- Armstrong A., Stedman R. (2013). Culture clash and second home ownership in the U.S., Northern Forest. *Rural Sociology*, 78(3), 318–345. DOI:10.1111/ruso.12010.
- Bański J., Bednarek-Szczepańska M. (2025). The character of knowledge transfer resulting from interactions between the rural oldtimers and rural newcomers. *European Countryside*, 17(3), 431–449. DOI:10.2478/euco-2025-0022.
- Bański J., Mazur M., Kamińska W. (2021). Socioeconomic conditioning of the development of the COVID-19 pandemic and its global spatial differentiation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4802. DOI:10.3390/ijerph18094802.
- Chen P., Clarke N., Hracz B.J. (2022). Urban-rural mobilities: The case of China's rural tourism makers. *Journal of Rural Studies*, 95, 402–411. DOI:10.1016/j.jrurstud.2022.09.017.
- Creamer E., Allen S., Haggett C. (2018). 'Incomers' leading 'community-led' low carbon initiatives: A contradiction in terms? *Environment and Planning C: Politics and Space*, 37(5), 946–964. DOI:10.1177/0263774X18802476.
- Dailey G., Campbell R. (1980). The Ozark-Ouachita Uplands: Growth and consequences. W: D.L. Brown, J.M. Wardwell. *New Directions in Urban-Rural Migration: The Population Turnaround in Rural America* (s. 233–265). New York: Academic Press.
- Dinis I., Simoes O., Cruz C., Teodoro A. (2019). Understanding the impact of intentions in the adoption of local development practices by rural tourism hosts in Portugal. *Journal of Rural Studies*, 72, 92–103. DOI:10.1016/j.jrurstud.2019.10.002.
- Elias N., Scotson J.L. (1994). *The Established and the Outsiders: A Sociological Enquiry into Community Problems*. London–Thousand Oaks–New Delhi: Sage Publications.
- Gallent N. (2014). The social value of second homes in rural communities. *Housing, Theory and Society*, 31(2), 174–191. DOI:10.1080/14036096.2013.830986.
- Halfacree K. (2012). Heterolocal identities? Counter-urbanisation, second homes, and rural consumption in the era of mobilities. *Population, Space and Place*, 18(2), 209–224. DOI:10.1002/psp.665.
- Halfacree K. (2007). Back-to-the-land in the twenty-first century: Making connections with rurality. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 98(1), 3–8. DOI:10.1111/j.1467-9663.2007.00371.x.
- Herslund L. (2012). The rural creative class: Counterurbanisation and entrepreneurship in the Danish countryside. *Sociologia Ruralis*, 52(2), 235–255. DOI:10.1111/j.1467-9523.2011.00560.x.
- Huijbens E.H. (2012). Sustaining a village's social fabric? *Sociologia Ruralis*, 52(3), 332–352. DOI:10.1111/j.1467-9523.2012.00565.x.
- Jennings B.M., Krannich R.S. (2013). Bonded to whom? Social interactions in a high-amenity rural setting. *Community Development*, 44(1), 3–22. DOI:10.1080/15575330.2011.583355.
- Kietäväinen A.T., Rinne J., Paloniemi R., Tuulentie S. (2016). Participation of second home owners and permanent residents in local decision making: The case of a rural village in Finland. *International Journal of Geography*, 194(2), 152–167. DOI:10.111143/55485.
- Maffesoli M. (2008). *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Michele B., Luisa C.M., Martina L.C., Simone B. (2023). Migrants in the economy of European rural and mountain areas: A cross-national investigation of their economic integration. *Journal of Rural Studies*, 99, 62–70. DOI:10.1016/j.jrurstud.2023.02.010.
- Müller S., Korsgaard S. (2018). Resources and bridging: The role of spatial context in rural entrepreneurship. *Entrepreneurship & Regional Development*, 30(1–2), 224–255. DOI:10.1080/08985626.2017.1402092.
- Noack A., Federwisch T. (2018). Social innovation in rural regions: Urban impulses and cross-border constellations of actors. *Sociologia Ruralis*, 59(1), 92–112. DOI:10.1111/soru.12216.
- Norris M., Winston N. (2009). Social, economic and environmental impacts of second homes in Ireland. W: S. Tsenkova (red.). *Planning Sustainable Communities: Diversities of Approaches and Implementation Challenges* (s. 149–168). Calgary: University of Calgary.
- Qu M., Zollet S. (2023). Neo-endogenous revitalisation: Enhancing community resilience through art tourism and rural entrepreneurship. *Journal of Rural Studies*, 97(3), 105–114. DOI:10.1016/j.jrurstud.2022.11.016.
- Robertsson L., Marjavaara R. (2015). The seasonal buzz: Knowledge transfer in a temporary setting. *Tourism Planning & Development*, 12(3), 251–265. DOI:10.1080/21568316.2014.947437.
- Rye J.F. (2011). Conflicts and contestations: Rural populations' perspectives on the second home phenomenon. *Journal of Rural Studies*, 27(3), 263–274. DOI:10.1016/j.jrurstud.2011.03.005.
- Sandström E. (2022). Resurgent back-to-the-land and the cultivation of a renewed countryside. *Sociologia Ruralis*, 63(3), 544–563. DOI:10.1111/soru.12406.
- Vartiainen P. (1989). Counterurbanisation: A challenge for socio-theoretical geography. *Journal of Rural Studies*, 5(3), 217–225. DOI:10.1016/0743-0167(89)90001-6.
- Wang Y., Jiang Y., Geng B., Wu B., Liao L. (2022). Determinants of returnees' entrepreneurship in rural marginal China. *Journal of Rural Studies*, 94, 429–438. DOI:10.1016/j.jrurstud.2022.07.014.
- Waters J.L., Leung M. (2017). Trans-knowledge? Geography, mobility, and knowledge in transnational education. W: H. Jöns, P. Meusburger, M. Heffernan (red.). *Mobilities of Knowledge* (s. 269–285). Cham: Springer. DOI:10.1007/978-3-319-44654-7_14.
- Wu B., Geng B., Wang Y., McCabe S., Liao L., Zeng L., Deng B. (2022). Reverse entrepreneurship and integration in poor areas of China: Case studies of tourism entrepreneurship in Ganzi Tibetan Region of Sichuan. *Journal of Rural Studies*, 96, 358–368. DOI:10.1016/j.jrurstud.2022.11.012.
- Wywiady z badania „Wiejsko-miejski transfer wiedzy – modele współzależności” [w posiadaniu autora].
- Zhang Q., Ye C., Duan J. (2022). Multi-dimensional superposition: Rural collaborative governance in Liushe Village, Suzhou City. *Journal of Rural Studies*, 96(6), 141–153. DOI:10.1016/j.jrurstud.2022.10.002.

The Role of Urban Newcomers in Shaping Socio-Economic Life in the Countryside

Abstract: Urban migrants, both those deciding to settle permanently in the countryside and those temporarily visiting as second-home owners, represent a significant social, cultural, and economic potential that can positively impact rural life in its broadest sense. Harnessing this potential primarily depends on intensive contacts between these migrants and rural residents. The aim of this study was to identify the impact of urban migrants on rural communities and spaces, with particular emphasis on the opinions expressed by permanent rural residents. The study was conducted in 18 villages across various regions of the country (9 voivodeships). The first stage involved assessing the status of the studied units. The second stage involved surveys addressed to permanent rural residents and urban migrants (363 questionnaires), while the third stage involved in-depth interviews with 30 representatives of the local community and 33 urban migrants. The obtained research material enabled a discussion of the characteristics of urban migrants identified by rural residents, the intensity and location of contact between both groups, the main topics of conversation, and the directions of transferred knowledge and information. The obtained results became the basis for a discussion referring to research presented in the European literature.

Keywords: newcomers, rural dwellers, knowledge transfer, social activity, counter-urbanisation.